

Фароиз илми

15:30 / 18.04.2017 3328

Маълумки, шаръий илм илмларнинг энг афзали ва улуғидир. Диний аҳкомлар ва шариат асосларини чуқур ўргатувчи фиқҳ илми эса шаръий илмлар сирасида энг аҳамиятлиси ва шарафлисиdir. Пайғамбар (с.а.в.):

".....نیّدلا یف هّوقفی اریخ هب هللا دری نم"

яъни: «**Кимга Аллоҳ хайриятни ирода қилса уни динда фақиҳ қилиб қўяди**», деб марҳамат қилганлар. (Имом Бухорий ва Муслим ривояти).

Фиқхнинг ажралмас қисми бўлган фароиз-мерос илми шаръий илмлар орасидаги қадри улуғ, шараф олий илмдир. Зоро, Аллоҳ таоло мерос тақсимлаш ҳуқуқини ўзига яқин фариштага ёки элчи қилиб юборилган пайғамбарга бермади, балки бевосита Ўзи Қуръони каримда мерос тақсимотини баён қилиб берди.

Пайғамбар (с.а.в.) фароиз илмининг фазли ҳақида шундай марҳамат қиласидилар:

ملس و ھيلع هللا ىلص هللا لوسر لاق لاق جرعألا نع دانزلا يبأ نع
هنإو ملعلـا فـصنـن هـنـإـفـ ھـومـلـعـ وـ ضـئـارـفـلـاـ اوـمـلـعـتـ ٰقـريـرهـ اـبـأـ ايـ مـثـ
يـتـمـأـ نـمـ عـزـنـىـ اـمـ لـوـأـ وـھـوـ ىـسـنـىـ

«Эй Абу Ҳурайра! Фароизни ўрганиб, уни ўргатинглар, зеро у илмнинг ярмидир. Ва у менинг умматимда биринчи бўлиб унутиладиган ва биринчи бўлиб олинадиган нарсадир» (ибн Можжа, Дарқутний ва Ҳоким ривояти)

Суфён ибн Уйайна ҳадисдаги «Фароиз илмнинг ярмидир» деган иборани, «барча кишилар бу билан имтиҳон қилингани учун шундай дейилган» деб шарҳ қилғанлар.

Имом Молик Абдуллоҳ ибн Масъуддан ривоят қилган ҳадисда Пайғамбар (с.а.в.) айтадилар:

"هَيْدَابِلَالْمُلْعَتِي مَلْعُونٌ مَنْ لَا يَرْفَلُ وَلَا طَلَّا وَلَا حَلَّا فِي مَضْفِيٍّ"

«Фароиз, талоқ ва ҳажни (ҳукмларини) ўрганмаган киши сахро аҳлидан нимаси билан фарқ қиласди?!» Яъни, саводсизликда сахродаги илмдан бехабар омий кишидан унинг фарқи йўқ.

Саҳобий ва тобеинлар фароиз илминингн фазли, аҳамиятини англаб етгандаридан уни ўрганиш ва татбиқ қилишга беҳад эътибор қаратар эдилар. Саҳобий ва тобеинлар даврида фароиз Қуръон, суннат ва хулофои рошидинлар ижтиҳодлари асосида ташкил топган эди. Уларнинг давридан кейин бу илмга аҳамият бироз озайди. Лекин мазкур илм ҳақидаги китоблар таълифи ривожлани ҳижратнинг III-асрига тўғри келади.

Маълумки, фиқхий масалалар орасида энг ихтилофи оз бўлгани ва барча масалалари иттифоқ қилингани фароиз илмидир. Зоро, фароиз ҳукмлари асосан Қуръони карим ва унинг баёни ҳисобланган пайғамбар (с.а.в.) ҳадисларида белгилаб берилган. Ислом шариатида меросга бу даражада эътибор қаратилишининг сабаби, мерос молу мулкга эга бўлишнинг асосий муҳим сабабларидан биридир. Молу мулк эса шахсга ҳам, жамиятга ҳам нисбатан ҳаётнинг асос ва устунидир. Тирик жон борки, бир куни вақтсоати битиб, унинг бошига ўлим келади. Ворислар орасида, мерос моли сабабли адсовату жанжалга йўл қўймасликнинг ягона йўли йўқдан бор қилган, бандаларнинг аҳволидан хабардор бўлган Зотнинг кўрсатмалари асосида тақсимот юритишдан иборатдир.

Қизил империя замонида мусулмон миллатимизни Исломдан, унинг ҳукмларидан узоқлаштиришга уринилди. Натижада, ўз динидан бехабар на динни ва на урф-одатларни тушунмайдиган, англаб етмайдиган насл вужудга келди.

Аллоҳга беадад шукрки, мустақиллик сабаби ила бизни бу диний бесаводликдан қутқариб, миллатимизга ўз динини қайтариб берди. Ана шу мустақиллик шарофати билан диёrimizdagi ислом ўқув юртларида диний билимларни чуқур ўргатиш ва ўрганиш имкони кенгайди.

Биз ҳам барча мусулмонлар, хусусан ислом билим юртларидаги талabalар ўрганиши қулай бўлиши учун қадимдан диёrimizda истеъмолда бўлган китоблардан, шунингдек ҳозирги замон ислом олимлари тарафидан ёзилган фароизга доир китоблардан фойдаланиб, фароиздан маърузалар

матнини жамладик, иложи борича мухтасар тарзда баён қилишга ҳаракат қилдик.

Аллоҳ таолодан бу ҳаракатни Ўзининг розилиги учун қилинган ишлардан айлашини сўраймиз. Тўғри ифода қилган бўлсак, бу Аллоҳнинг тавфиқи ва фазлидандир. Ишимизда хато-камчилик содир бўлган бўлса, биздан ва шайтондандир. Шу ўринда қози Абдураҳим ибн Алий Бийсоний Имом Исфаҳонийга ёзган хатларидан қуидаги жумлаларни келтиришни жоиз деб топдик: «Мен кўрдимки, бирон китоб ёзган инсон эртасига ёки ундан кейинроқ «Бу жойи ўзгартирилса яхши бўларкан, бу жойига зиёда қилинса чиройли бўларди, бунисини олдинроқ келтирилса афзал бўларди, мана бу жойини ташланганда гўзал бўларди» деб айтади. Шунинг ўзи барча башариятдан нуқсон содир бўлишига далил ва буюк ибратдир».

Муҳаммадайюбхон домла